

İLÂHİYAT FAKÜLTELERİ TEFSİR ANABİLİM DALI AKADEMİSYENLERİ VI. KOORDİNASYON TOPLANTISI

VI. Coordination Meeting Among The Researchers in The Department of Tafseer (Interpretation of The Holy Qur'an) Studies At Faculties of Theology

Doç. Dr. Yusuf ALEMDAR*

Her yıl mutad olarak düzenlenen ve artık olağan hâle gelen Tefsir akademisyenleri koordinasyon toplantılarının altıncısı, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ev sahipliğinde 03-05 Temmuz 2009 tarihleri arasında 120 kadar kişinin katılımıyla Erzurum'da yapıldı.

I. Gün: 03.07.2009 Cuma

Toplantının açılışı ve ilk günkü faaliyetleri, Atatürk Üniversitesi Oditoryumu Mavi Salon'da gerçekleştirildi. Program çerçevesinde saat: 14.15'te açılış oturumu için toplandı. Bu kapsamda ilk önce saygı duruşunda bulunuldu ve İstiklâl Marşı söylendi. Akabinde ev sahibi fakültenin Öğr. Üy. Yrd. Doç. Dr. Ali Yılmaz tarafından aşr-ı şerif okundu (75/*Kiyâme*, 1-19). Sonra protokol konuşmalarına geçildi. Bu bağlamda organizasyonun tertip heyetini temsilen aynı fakültenin Tefsir Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Lütfullah Cebeci'nin, bu etkinliğe destek verenlerle katılanlara teşekkürü ve programa ilişkin birtakım notları içeren selâmlama ve hoş geldiniz konuşması yer aldı. Bunu, ilgili fakülte adına Dekan Prof. Dr. Nasrullah Hacımüftüoğlu'nun konuşması izledi. Biraz uzun ama oldukça dolu ve doyurucu bulunan sunumunda hoca kısaca, dünya var olduğundan beri süregelen hak-batıl mücadelesi konusuna girerek Kur'an'ın rolüne değindi ki bunu ikiye böldüğünüzde iki temel hakikat ortaya çıkar dedi. Bunlar, Allah ve insandır. O takdirde her şeyin Allah ve insan için olduğu hakikatinden bahsetti. Ayrıca ilmin tek olduğunu, bunun da sadece gerçeğe hizmet ettiğini vurgulayan hoca, şirkin yegâne kaynağının ise cahillik olduğunu belirtti.

Bunu müteakiben Atatürk Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Dr. Sebahattin Tüzemen; bir selâmlama, hoş geldiniz ve teşekkür konuşması yaptı. Sözlerinin arasında bilhassa şu hususun altını çizdi: "Doğru bir Kur'an algısı olmadan sağlam bir din olmaz." Ardından rektör vekili ve dekan tarafından organizasyonun en büyük ve tek sponsoru hüviyetindeki Hasan Öztürk'e, katkılarından dolayı bir teşekkür plâketi verildi.

* Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi (quranic_reciter@hotmail.com)

Saat 15.30'da ise bir panel düzenlendi. Oturum başkanlığını Prof. Dr. Nasrullah Hacımüftüoğlu'nun yürüttüğü bu programın ilk panelisti Fırat Üniversitesi (Elazığ) İlahiyat Fakültesi'nden Arş. Gör. Dr. Hüseyin Emin Sert idi. Tebliğinin ismi; "*Kur'ân-ı Kerîm Işığında İnsan ve Sosyal Gelişim*" olan Sert, çok heyecanlı ve can alıcı noktalara parmak bastığı bildirisinde özetle şunlara değindi: Klâsik geleneksel edebiyatımızda "*Sülûkü'l-insân*" başlığı altında yer alan bu konunun beş ayağı bulunmaktadır: 1. İnsânî gelişim, 2. Âilevî gelişim, 3. Kurumsal gelişim (ki bunun için bir İş Dünyası Gelişim Programı Enstitüsü kurulmasını öneren konuşmacı, bunun iki temel amacının olması gereğine işaret etti: a) Üretilen bilimin kamuya/iş dünyasına yansımalarını araştırma, b) Entegrasyon stratejisi; yani paramızın bizim değerlerimizle buluşmasını sağlama işi), 4. Toplumsal gelişim, 5. Küresel gelişim. Konuşmacı, sözlerinin arasında ayrıca şu hususlara temas etti: "İlim, hakka ve hakikate hizmet etmelidir. İnsan-Kâinat-İlâhî Kitap, birbiriyle çelişmez. Kalbin, beynin ve kesenin entegre/bütünlük içinde çalıştığı bir insan tipi var mı? Bilimin hayata taşınması lâzım gelir. Tenkit, gül budamaya benzer; budandı mı daha gür biter."

İkinci panelist Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Samsun) İlahiyat Fakültesi Öğr. Üy. Prof. Dr. İshak Yazıcı idi. Sunumunun konusu; "*Hidayet Rehberi Kur'an'ın Yorum İlkeleri ve Güncel Bazı Araştırmalarda Öne Sürülen Aykırı Yaklaşımlar*" olan konuşmacı, birtakım Kur'ânî kavramların günümüzde yapılan bazı meal ve tefsirlerde nasıl karşılık bulduğunu; daha açıkçası, tutarsız denilebilecek anlam ve yorumları örnekler eşliğinde ele aldı. Buna göre; "*ğassâk*" kelimesi, Hz. İsa'nın vefat edip etmediği ve yeryüzüne inip inmeyeceği meselesi ile bununla yakından alâkalı olan "*teveffâ*" fiili, "*karyeye sor*" ve "*duvarın eğrilmesi*" gibi deyimler üzerinde duran hoca, devamlı ve kısaca şu noktalar üzerinde durdu: Kur'an'da mecaz vardır-yoktur tartışması, cennet-cehennem hikâyeleri hakiki mi sembolik mi, ceza ruhi mi bedeni mi, maddî mi manevî mi? Kur'an'da müteşâbihler çok cüz'î miktardadır. "*Ateş*"ten maksat, yüreği yakan vicdan azabıdır demek, doğru bir tefsir değildir. İlâhî murada aykırı te'viller yapmamak icap eder. Zaten son zamanlarda yazılan meal ve tefsirler hep birbirinin kopyası gibi... Bu çalışmayı hazırlamadaki başlıca gerekçeler bağlamında ise hoca şunları söyledi: "1. Bir hükmü kabul veya ret noktasında kaldığınızda kabulü tercih edin, 2. Dinî konuda kendinizi sorumlu tutacak birtakım tercihlerde bulunmayın." Biz böyle bir tercihte bulunursak Allah ve Rasulü'ne ortak, yani kendimizi şâri' mevkiine koymuş oluruz. "*El kesmek*"te olduğu gibi, bu tarihseldir diyerek bunun yerine başka cezalar vermeyi önermek, doğru bir yaklaşım örneği değildir. Kur'an, mahzâ hidayet rehberidir.

Üçüncü panelist, Atatürk Üniversitesi (Erzurum) İlahiyat Fakültesi Öğr. Üy. Prof. Dr. Ali Eroğlu idi. Konuşmacı, "*Kur'ân-ı Kerîm'deki Tekrarların Anlamı Üzerine*" adını taşıyan tebliğine; Kur'an'daki fasılların, tekrarların lüzumsuzluğuna; dolayısıyla İlâhî vahyin revizyona tâbi tutulması gerektiğini dile getirenlere karşı çıktığını belirterek başladı. Bir sözü yüzlerce kere tekrar etmek, evrensel bir olaydır. Bu, bir iddiayı zihinlere iyice yerleştirmek için bütün dillerde vardır. Tüm

belagat cihazları arasında en önemli unsurun, tekrarlar olduğuna işaret eden konuşmacı; örnek olarak bir müzik kavramı olan “*leitmotive*”in, edebiyatta da roman tekniği olarak alınıp kullanıldığının altını çizdi. Sonra da; “Tekrar, ilâhî bir kanun gibi gerekli bir yasadır ve evrenseldir. Ne kadar tekrar ederseniz o kadar kafalara çakarsınız. Tekrarlar, aynı lafızlarla ifade edilse de mana bağlama göre farklı verilmelidir. Tefsir ve meallerde bu gözetilmelidir” dedi.

Sorular faslına geçilince özellikle İshak Bey’in tebliği üzerinde biraz tartışma cereyan etti ve sonra çıkışta ev sahibi üniversitenin Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanlarının hazırladığı bir resim sergisi, katılımcılar tarafından gezildi. Bu günün akşam yemeği, üniversitenin 2 numaralı sosyal tesisinde yenildi. Konaklama ise Aziziye Belediyesi sınırları içinde bulunan Ilıca’daki MEB Erzurum Hizmetiçi Eğitim Enstitüsü Tesisleri’nde oldu.

II. Gün: 04.07.2009 Cumartesi

İkinci gün faaliyetleri, gece kalınan tesislerde gerçekleştirildi.

Saat 09.00’da buranın toplantı salonunda “*Tefsir Anabilim Dalı Konuları*” üzerinde müzakereler yapıldı. Prof. Dr. Sadık Kılıç’ın yönettiği bu oturumlar, Selçuk Üniversitesi (Konya) İlâhiyat Fakültesi Öğr. Gör. Dr. Ali Çiftçi’nin Kur’ân-ı Kerîm (17//*İsrâ*, 9–14) tilâvetiyle başladı. Ardından oturumlara geçildi ki bunların ilkinde iki sunum yer aldı. Bunlardan biri, Harran Üniversitesi (Şanlıurfa) İlâhiyat Fakültesi Öğr. Üy. Prof. Dr. Ahmet Bedir’in hazırladığı; “*Bologna Süreci (ve Kalite Güvencesi)*” isimli bildiri idi. Takdimini bilgisayar/slayt eşliğinde yapan konuşmacı, başlıca şu konulara değindi: 1. Bologna (=Bolonya) süreci nedir? 2. Bolonya süreci üniversitelerden neler istiyor ve kalite güvencesi nedir? 3. Bolonya süreci Tefsir Bilim Dalı’ndan neler istiyor? Bu kapsamda özetle; lisans öğrenimi bilgi edinmeye/ öğrenmeye, yüksek lisans bilgiyi kullanmaya, doktora ise bilgiyi değerlendirmeye yönelik olmalı/bunu hedeflemeli ve bunlar öğrenciye kazandırmalıdır diye de ekledi.

Bu oturumun diğer tebliğini, Erciyes Üniversitesi (Kayseri) İlâhiyat Fakültesi Öğr. Üy. Prof. Dr. Celal Kırca sundu. “*Tefsir Dersleri Genel Yeterlilik Ölçütleri*” başlığını taşıyan bildirisinde Kırca, evvelâ bu aşamaya kadar yapılan çalışmaların bir özetini takdim etti. Bu kapsamda bundan önceki toplantıda alınan karar gereği oluşturulan (ki biri 15, öteki de 7 kişiden müteşekkil) komisyonların birincisi 01–04 Şubat 2009 tarihlerinde İstanbul’da, ikincisi de 30 Nisan–02 Mayıs 2009 tarihlerinde Kayseri’de gerçekleştirilen iki toplantı çerçevesinde yapılan çalışmalar ve ortaya çıkan rapor taslakları hakkında bilgi verdi. Bunların ayrıntılı tutanakları ve tasarlanan çerçeve programlar katılımcılara dosya hâlinde takdim edildiği için içeriğine girmiyoruz. Hoca, gelinek noktada lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki öğrenciler için genel yeterlilik ölçütleri diye hazırlanan bu kriterlerin, bağlayıcı ve resmî olmamak kaydıyla Tefsir derslerinde öğrencilerin sahip olmaları gereken genel yeterlilik kıstasları veya Tefsir müktesebatı olarak plânlandığını; bunların, ileride birtakım ekleme, çıkarma ve yer kaydırmalarla daha

da olgunlaştırılıp hayata geçirilebileceğini hatta ortak müfredat doğrultusunda bu alanda birliktelik sağlamak için müşterek bir Tefsir Tarihi ve Usulü ders kitabı hazırlanabileceğini söyledi.

Soru-cevap faslından sonra verilen kısa bir molanın ardından başlanan ikinci oturumun tek tebliğcisi, Marmara Üniversitesi (İstanbul) İlahiyat Fakültesi Öğr. Üy. Prof. Dr. Nihat Temel idi. Hoca, “*Kıraat Bilim Dalı Anabilim Dalı Olmalı mı?*” isimli sunumuna önce kendisi, kesin ve net bir yanıt vererek başladı: “Evet olmalı.” Bundan sonra bu doğrultuda kendi fakültelerinde ve YÖK nezdinde yapılan çalışmaların serüveni ve bugün gelinen nokta hakkında dinleyicileri aydınlattı. Netice itibarıyla şu an YÖK’te “*Kur’an ve Kıraat*” adıyla yeni bir anabilim dalı kurulması teklifinin bulunduğunu belirtti. Yine bu taslakta, oluşturulması düşünülen yeni anabilim dalının müfredatı bağlamında şu gibi araştırma konularının önerildiğini bildirdi: Kur’an Okuma ve Tecvid, Kur’an Tilâveti, Kıraat İlmî’ne Giriş, Kur’an Öğretim Teknikleri ve İlm-i Vücûh vb. dersler. Konuşmacı, kendi fakültelerinde özel gayretlerle hıfzını tamamlayan 37 hafız için bu yılın Ekim ayında düzenlenecek olan hafızlık merasimine sizleri bekliyoruz duyurusuyla sözlerini tamamladı.

Sadık Kılıç, keşke kurulması tasarlanan bu yeni anabilim dalının adı; “*Kur’an Kıraati*” olsaydı diye bir özlemini dile getirdi. Peşinden konu hakkında salondakiler söz aldı ve görüşlerini açıkladılar. Bunlar arasında Nasrullah Bey; dekanlar toplantısında ayrı bir madde olarak ele alınan bu konunun ittifakla kabulü yönünde imza atıldığını söyledi. Sütçü İmam Üniversitesi (Kahramanmaraş) İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. M. Kemal Atik ise bu hususa olumsuz baktığını belirtti. Akabinde Nihat Temel, kendisine yöneltilen suallere ve karşı fikirlere kısa cevaplar verdi ve böylece bu oturum sona erdi.

Bu günün öğle yemeği, şehir merkezinde Çağ Kebabı’yla ünlü Gel Gör Lokantası’nda yenildi. Yemek sonrası, üniversitenin servis araçlarıyla şehir gezisine çıkıldı. Bu kapsamda 93 Harbi diye bilinen Osmanlı-Rus savaşlarının yoğun olarak cereyan ettiği ve Erzurum’un savunmasında çok önemli yer tutan ünlü tabyaları ve yine o tarihî günlerin sembol isimlerinden olan Nene Hatun’un kabri, yerli bir rehber eşliğinde ziyaret edildi. Buradan Palandöken Kayak Merkezi’ne çıkıldı. Oradan da sahabe olduğu rivayet edilen Abdurrahman Gazi Hazretleri’nin türbesi ziyaret edildi ve ikinci namazı burada, yani hemen yanı başında bulunan ve aynı adı taşıyan camide kılındı. Bu arada konuklar, şadırvanın buz gibi suyundan kana kana içtiler. Oradan tekrar kent merkezine gidilerek Ulu Cami ve Çifte Minare gezildi. Sonrasındaki akşam yemeği ise yine şehir merkezindeki Aspava Pide Salonu’nda yenildi. Ardından isteyenler, Aziziye Belediyesi İlica Kaplıca Tesisleri’ne/Hamamı’na götürüldü. Birkaç saat burada banyo ve havuz sefası sürdükten sonra tekrar –geceyi geçirmek üzere- kalınan Eğitim Enstitüsü tesislerine dönüldü.

III. Gün: 05.07.2009 Pazar

Aynı zamanda son gün etkinlikleri olan bugüne, sabah saat 09.00'da misafirler, konaklanan yerden üniversiteye ait otobüslerle alınarak topluca kent merkezindeki Erzurum Büyükşehir Belediyesi Kültür Evi'ne, yani eski tarihî Müceldili Konağı'na götürülerek başlandı. Burada –Büyükşehir Belediye Başkanı Hukukçu ve İlâhiyatçı Ahmet Küçükler'in davetlisi olarak ikram edilen zengin mönülü- bir kahvaltı yapıldı. Bitiminde bazı hocaların ev sahibine, ev sahibinin de davetlilere yönelik teşekkür ve afiyet olsun konuşmaları yer aldı.

Bu doğrultuda Nasrullah Bey, hocaların hocası sıfatını fazlasıyla hak eden iki merhum üstattan söz açtı ve onların kendilerine, İlâhiyat camiasına ve dinî ilimlere verdikleri emeklerden bahisle hatıralara dayanan duygulu bir konuşma yaptı. Son olarak sözü, onların Türkiye'den ayrılışlarına getirdi ki bu zatlar Prof. Dr. M. Tayyip Okiç ve Prof. Dr. Muhammed Hamidullah idi.

Bundan esinlenen Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi emekli Öğr. Üy. Prof. Dr. Suat Yıldırım, Tayyip Hoca'nın, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'nden Atatürk Üniversitesi (Erzurum) İslâmî İlimler Fakültesi'ne getirilişine dair bir anı nakletti ki sanırım bütün dinleyiciler bundan çok etkilendi ve için için ağladı. Suat Bey'in anlatımına göre olay özetle şöyle cereyan etmiştir: Rahmetli Tayyip Hoca'nın Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'nden ayrılması gerekiyormuş. Bundan haberdar olan Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi ve Yüksek İslâm Enstitüsü mensubu birkaç kişi Ankara'ya giderek Tayyip Hoca ile görüşmüşler ve kendisini Erzurum'a davet etmişler. Maksatları, onu bir şekilde ikna yoluyla üniversitelerinde istihdam ettirmek ve bu suretle Türkiye'de kalmasını sağlamaktır. Bu işle alâkadar olanlar, konuyu rektör ve dekanlarına aktarmışlar; onlar da buna sıcak bakmışlar hatta bunun için kendilerine her türlü yardım ve desteği vereceklerini taahhüt etmişler. Derken hoca, Erzurum'da üniversite çevresince birkaç gün ağırlandı gezdirildikten sonra mevzu açıkça kendisine söylenmiş. Hoca bu sıcak ilgiye kayıtsız kalmamış veya kendisinden ilim almaya son derece arzulu bu talebelere faydası dokunacağı kanaati kendi ruh dünyasında da hâsıl olmuş/yer etmiş olacak yahut her şeye rağmen bu insanların heveslerini kırmamış olmak adına, onların bu yöndeki tekliflerine evet demiş. Ama resmî prosedür icabı onun bu talebini bir dilekçeyle dekanlığa/rektörlüğe bildirmesi lüzümü vardır. Dekan Bey, arkadaşlara; "Hoca usulen böyle bir yazı yazıp imzalasın, gerisini ben hallederim" demiş. Onlar da büyük bir sevinçle hocaya koşarak durumu kendisine arz etmişler. Bu sefer o, ibret alanlar için çok manidar gelebilecek şu beyanda bulunmuş: "Ben şu ana değin ömr ü hayatımda kendim için hiç kimseden bir şey istemedim ki..." Tam da onurlu bir insanın hayat felsefesini yansıtan bu ifade doğrultusunda Tayyip Hoca, pek tabii olarak dilekçe yazmaya bile yanaşmamıştır. Dolayısıyla herkes bir şaşkınlık geçirmiştir. Ancak sürpriz sayılabilecek bu gelişme, dekan beye iletince o, –biraz düşünme faslının peşinden- gelişmelerin sonucunu merakla bekleyenlerin imdadına yetişmiş ve bu defa Tayyip Bey'in huzuruna, hoca namına bizzat kendisinin dikte ettirdiği

şu mealdeki dilekçeyle çıkmış: “Bizim talebimiz üzerine kendileriyle yaptığımız vicahî görüşme neticesinde şifahen üniversitemizde/fakültemizde öğretim üyesi olarak çalışmayı kabul ettiğini beyan etmelerine istinaden...” İşte bu formül tutmuş ve Tayyip Hoca’ya sadece imza atmak kalmış/düşmüş. Kısaca bu minvalde seyreden bu tarihî hâdisenin nakli üzerine şahsen ben çok duygulandım ve kim bilir belki herkes gibi ben de derinden gözyaşı döktüm. O anekdot, –içime akıttığım gözyaşları eşliğinde- kendimi müthiş bir nefis muhasebesine çekmeme yol açtı diyebilirim.

Bu hatıraların duygu yoğunluğunda masalardan kalkıldı ve oradan ayrılarak yine hep birlikte otobüslerle DSİ’nin kentin biraz dış tarafında yapmış olduğu Tekederesi Göleti’ne gidildi. Buraya yaklaşırken yağmur yağmaya başladı ama çok uzun sürmeden kesildi. Burada öğleye kadar gezildi, dolaşıldı, temiz hava alındı, çaylar içildi ve koyu sohbetlere dalındı. Nihayet öğle namazı kılındı ve hemen ardından öğle yemeğine geçildi ki bu, piknik mahiyetinde gölet manzaralı çok hoş bir yemekti.

Saat 14.45’te ise yine orada, yani yemek yenilen salonda son değerlendirme toplantısı akdedildi. Moderatörlüğünü Prof. Dr. Nasrullah Müftüoğlu’nun yaptığı bu son oturumda ilke olarak her il/üniversite/fakülteden birer temsilciye görüş, eleştiri, duygu ve düşüncelerini aktarmak üzere söz verildi. Bu meyanda konuşmacılar, özetle şu noktalara dikkat çektiler: “Türk Müfessirler” dersi/tabiri, ayrıştırıcı bir ifadedir. Kıraat’in ayrı bir anabilim dalı olması uygundur ama bunun artıları ve eksileri çok iyi hesap edilmelidir. Tefsirciler Derneği veya Emekli İlahiyatçılar Derneği gibi sivil kitle örgütlerinin kurulması ve bazı hizmetlerin, sözgelimi; ortak ders kitaplarının yazılması ve bazı etkinliklerin düzenlenmesinin bu oluşumlar marifetiyle yapılması. Aramızda daha sağlıklı iletişim kurulması için haberleşme kaynaklarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi. Tefsircilerin listesinin yer aldığı fotoğraflı güncelleştirilmiş yeni bir albümün yapılması. Tartışmalı, netameli ve kafa karıştırıcı bazı konuların İlahiyat’a yeni gelen ve alt yapısı müsait olmayan öğrencilere anlatılması ve aktarılmasının sakıncalı bulunduğu. Bolonya sürecinin, üniversitelerimiz için bir reform anlamı taşıdığı ve bunun dünya bilim camiasına bir entegrasyonun/uyumun ifadesi olduğu. Dışarıdan gelen terminolojinin özünü almak ve posasını atmak suretiyle bizleştirmek gereği. Gelecek toplantı(lar)da gündem oluşturan veya gündemi yönlendiren mevzuların tespit edilmesi ve bunların sempozyumvârî bir ilim şöleni hâline getirilmesi. Tefsir’de kalıcı bir usul ortaya koyma zarureti. İlahiyat fakültelerinde bundan böyle erkek öğrencilerin kontenjanlarının artırılması yoluna gidilmesi. Mecburî meal dersinin konulması.

Saat 18.00’de katılımcılar buradan, yani DSİ tesisi olan piknik mekânından ayrıldı ve geriye dönüş için hareket edildi. 19.00–20.00 arası kalınan yerde akşam yemeği yenildi ve namazı kılındı. Bunu müteakiben serbest kalındı ve önümüzdeki yıl bir yenisinde/yedincisinde Konya’da buluşmak üzere herkes, –kendi bireysel plâni/programı çerçevesinde- geri dönüş yolculuğuna başladı. Dolayısıyla bir Tefsir Akademisyenleri Koordinasyon Toplantısı daha böylece sona ermiş oldu.